

Antibioticagebruik hangt samen met veehouder en bedrijfs voering

Het antibioticagebruik werd in de periode 2005 t/m 2011 in kaart gebracht. Er is veel variatie tussen bedrijven. Vanaf 2009 is een lichte daling te zien, met name voor toepassing tegen aandoeningen anders dan mastitis. De melkveehouder met een wat groter quotum, lager celgetal en hogere diergezondheidsstatus gebruikte meer. Deze melkveehouder heeft een goede band met de dierenarts, onderneemt snel actie qua diergezondheid, zoekt in op de omgeving, maar is niet zo bezig met regelgeving. Conclusie: de veehouder die als 'succesvol en ondernemend' wordt gezien, gebruikte meer antibiotica.

Abele Kuipers
Stichting Agro Management Tools WageningenUR
Harm Wemmenhove
Livestock Research WageningenUR
Wiebe Koops
Dierlijke Productiesystemen Wageningen Universiteit

Meer informatie en contact:
mail naar abele.kuipers@wur.nl

Het landelijke project Transparant en Efficiënt medicijngebruik volgde 83 veehouders van 2005 t/m 2011. De variatie in antibiotica gebruik en het verloop over de jaren is geanalyseerd. Daarbij werd de vraag gesteld: Wat zijn de kenmerken van de bedrijven met een hoog en laag gebruik? Zijn het misschien de minder goed lopende bedrijven of de grotere bedrijven of zijn het de meer idealistische veehouders of...? Om antwoorden te krijgen is onderzocht in hoeverre de hoogte van het antibioticagebruik samenhangt met de bedrijfsomvang en -intensiteit, productie en gezondheid van de veestapel. Deze inventarisatie vond plaats op 60 van de bedrijven. Daarnaast zijn de opvattingen van 40 veehouders afgezet tegen het antibioticagebruik.

Variatie en trend in gebruik

Er is veel variatie tussen bedrijven: Het aantal dagdoseringen per gemiddelde koe varieert op jaarbasis van 1 tot 16. De grote variatie tussen bedrijven is voor het jaar 2011 weergegeven in figuur 1. Het gemiddelde aantal dagdoseringen van alle bedrijven in de periode 2005-2010 bedraagt 6,07 en in het jaar 2011 is dit 5,80. Sinds 2009 is een lichte daling zichtbaar. De helft van de veehouders werd enkele jaren begeleid en de andere helft niet. De begeleide bedrijven lieten een echte daling zien, terwijl dit bij de niet begeleide bedrijven minimaal bleek te zijn. De tendens was dat de inzet voor overige aandoeningen (klauwen en benen, luchtwegen, maag-darmstelsel) een beetje terugliep, voor droogzetters evenzo en voor mastitis bleef het gebruik nagenoeg hetzelfde (zie figuur 2).

Het gebruik van de minder gewenste 3^e en 4^e generatiemiddelen liep terug van 19 naar 15 procent van het totaal, waarbij Pathazone en Excenel de belangrijkste middelen vormden. De daling zal in 2012 ongetwijfeld versterkt doorgezet zijn. Bij mastitis viel op dat Ubrolexin duidelijk meer werd gebruikt, terwijl Delvomast en Cobactan (als 3/4^e generatiemiddelen) respectievelijk terugliepen in gebruik. Bij de droogzetters nam het gebruik van Super Mastidol toe en dat van Orbenin Dry Cow af, terwijl bij de overige aandoeningen Excenel af- en Engemycine toenam (zie tabel 1).

We verwachten voor het jaar 2012 behoorlijke veranderingen in het geschetste beeld. Immers, er is per 1 januari beperkende regelgeving gekomen ten aanzien van 3/4^e generatie middelen. Voor het jaar 2012 worden antibioticaoverzichten beschikbaar gesteld via de website MediRund. Dagdoseringen komen per kwartaal beschikbaar. De opstart van dit data-uitwisselingstraject neemt uiteraard tijd in beslag. Van onze groep veehouders heeft momenteel dan ook nog maar een deel deze cijfers paraat of twijfelt aan de compleetheid ervan. Het presenteren van kwartaalcijfers is overigens minder relevant. De waarden zijn sterk afhankelijk van het aankoopgedrag (zie voor illustratie tabel 2). Normaliter wisselen dagdoseringen van jaar tot jaar en van kwartaal tot kwartaal is dit nog erger, afhankelijk van aankoop van droogzetters, enz. Het is dus beter te wachten op de jaarcijfers 2012 uit MediRund!

Effect bedrijf op antibioticagebruik

Van de variatie in het totale antibioticagebruik tussen de bedrijven bleek 36 procent bepaald te wor-

den door een drietal factoren: een groter quotum, een lager celgetal en een hogere gezondheidsstatus hingen samen met meer gebruik. De jongere veehouder met een hoger opleidingsniveau bleek ook positief gecorreleerd te zijn met een hoger gebruik. Hierover werd in V-focus februari 2012 reeds gerapporteerd.

Het antibioticagebruik voor mastitisaandoeningen hing vrij zwak samen met de bedrijfsfactoren: meer melkafzet per koe en meer weidegang gaven een iets hoger gebruik te zien.

Het gebruik van droogzetters was redelijk goed te voorspellen uit de bedrijfsresultaten: het bedrijfs-celgetal, tussenkalftijd en de gezondheidsstatus verklaarden maar liefst 46 procent van de verschillen in het aantal gebruikte droogzetters. Een groter gebruik van droogzetters ging duidelijk samen met een lager celgetal. Een kortere tussenkalftijd vraagt om meer droogzetters voor de veestapel. Immers, vaker afkalven leidt tot vaker droogzetten. Hier komt ook de huidige discussie over een kortere droogstand of doormelken om de hoek kijken. Een verlengde lactatie leidt juist tot een afname van droogzettingen.

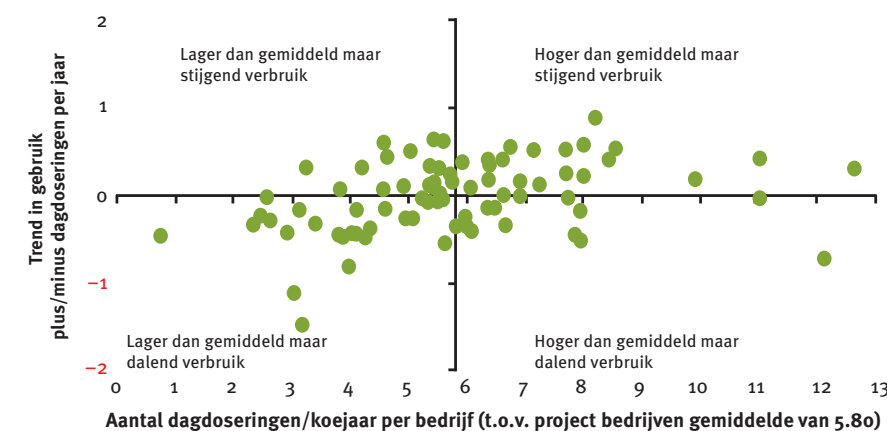
Het gebruik van antibiotica voor 'overige' aandoeningen hing samen met een grotere hoeveelheid afgezette melk per koe en met meer jongvee. Dit laatste is ook logisch omdat het gebruik voor jongvee is toegerekend aan de overige aandoeningen.

Veehouder en antibioticagebruik

Een aanzienlijk deel van de verschillen in gebruik werd dus verklaard door het bedrijf. Maar waar komen de overige verschillen vandaan? Daartoe is de houding van de veehouder ten aanzien van het gebruik van medicijnen bestudeerd. De houding van de veehouder werd vastgelegd door middel van een uitgebreide enquête. Gevraagd is naar de relatie tot de dierenarts en andere erfbetreders, hoe om te gaan met diergezondheidsproblemen, bedrijfsdoelen, kansen en bedreigingen en persoonlijke eigenschappen. Eerste resultaten laten zien dat persoonlijke eigenschappen van de veehouder zonder twijfel sterk bijdragen in de keuze van meer of minder gebruik. Met inbegrip van deze persoonlijke eigenschappen werd maar liefst tot zo'n 70 procent van de verschillen in gebruik

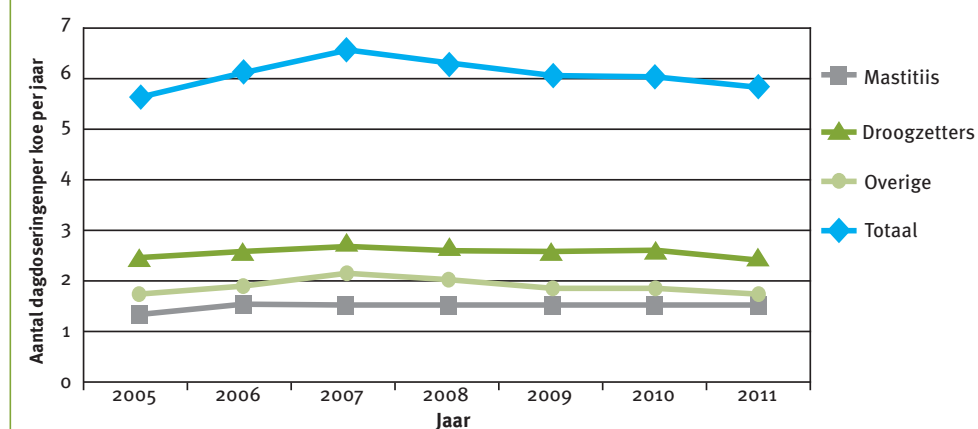
Figuur 1

Spreiding in dagdoseringen van projectbedrijven in 2011 en trend in gebruik over 7 jaar

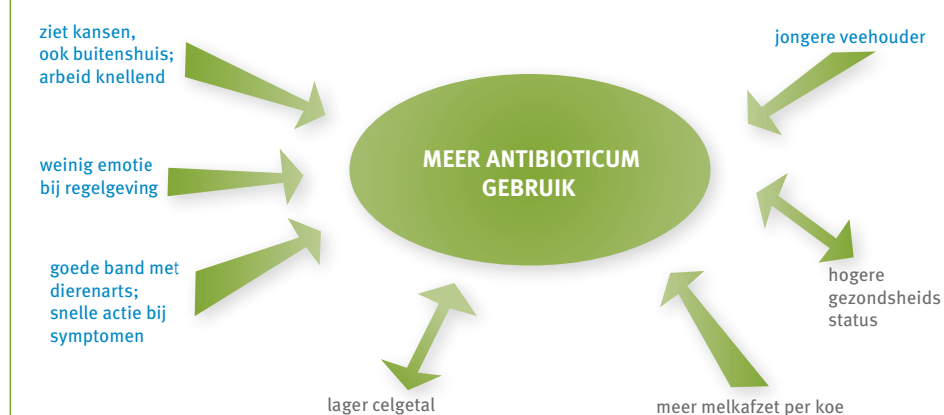
Figuur 2

Trend in aantal dagdoseringen gemiddeld voor alle bedrijven

Figuur 3

Schema van factoren die samenhangen met antibioticumgebruik

verklaard. Een groter gebruik bleek samen te hangen met een goede relatie met de dierenarts. Dit telt met name bij de inzet van droogzetters. Deze veehouder geeft een koe liever wat vaker en sneller antibiotica dan dat hij een dag te laat behandelt. Het noemen van 'arbeid als een knelpunt' ging gepaard met meer antibioticagebruik bij de overige aandoeningen. Minder beschikbare tijd voor bedrijf en vee zou inderdaad tot meer gebruik en minder preventieve zorg kunnen leiden. Deze veehouder staat open voor zijn omgeving, zoals interesse in plattelandsontwikkeling en natuurbeheer. Hij ziet ook vaker de wereldmarkt als een kans. Hij ziet niet perse het boerenbedrijf als enig perspectief. Blijkbaar staat deze veehouder open voor kansen buiten het bedrijf. De opvolging speelt (nog?) geen grote rol, mogelijk omdat deze veehouder relatief nog jong is. Er is een aanwijzing dat deze veehouder emotioneel niet zo betrokken is bij de regelgeving en hier mogelijk wat makkelijker mee omgaat dan menig ander.

De succesvol ondernemende veehouder

Uit voorgaande komt het beeld naar voren (figuur 3) dat een veehouder die meer quotum heeft, met een grotere melkafzet per koe, die op zijn bedrijf een lager celgetal realiseert en een hogere gezondheidsstatus behaalt, meer antibiotica gebruikt. Deze veehouder heeft een goede band met de dierenarts en is actiegericht. Hij is doorgaans iets jonger en ziet maatschappelijk kansen. Regelgeving leidt niet tot stress. Deze 'succesvolle' en 'ondernemende' veehouder heeft tot nu toe antibiotica als bedrijfstoel ingezet met goed resultaat. Echter, heden ten dage verandert de maatschappelijke houding ten aanzien van het antibioticagebruik. Het moet met minder. Een 'goede' bedrijfsvoering en 'succes' moeten nu anders gedefinieerd worden. De doelgroep waarover we spreken was tot nu toe ondernemend en relatief jong met een goede opleiding. De koerswijziging zou juist bij deze groep in goede handen moeten zijn. Maar dat is nog niet zo eenvoudig. Droogzetherapie lijkt ook een verzekering voor een 'scherpe' bedrijfsvoering. En minder droogzetters gaat al gauw gepaard met een wat hoger celgetal. Dit effect zie je bijvoorbeeld ook in de biologische veehouderij. Overigens gebruikte een kwart van de veehouders in het project gemiddeld minder dan 2,5 dagdosering (2,5 spuit) per koe per jaar voor droogzetten. Dus daar wordt niet elke speen per definitie behandeld bij droogzetten. Het zou interessant zijn de bedrijfsuitkomsten van zulke bedrijven beter te analyseren. In zijn algemeenheid ligt de vraag voor: hoe speelt de sector en met name de zuivel op dit alles in?

Verder

De grote inspanningen die de zuivel en LTO

Tabel 1

Wijzigingen in gebruik in 2011 ten opzichte van periode 2005-2010

	2005-2010	2011
Aantal dagdoseringen/koe/jaar	6,07	5,80
3 ^e en 4 ^e generatie middelen	19%	15%
waarvan Pathozone + Excenel	15,5%	11,5%
Mastitis		
– Ubrolexin	0,01%	6,1%
– Delvomast	2,1%	0,5%
Droogzetters		
– Orbenin dry cow	8,1%	3,1%
– Super mastidol	10,5%	15,7%
Overige		
– Excenel	8,4%	4,6%
– Engemycine	1,4%	2,4%

Tabel 2

Voorbeeld van dagdoseringen op kwartaalbasis in 2012

Bedrijf ¹	Gem. DD/DJ 2005-2011	DD/DJ 2011	DD/DJ in 2012 uit MediRund gebaseerd op			
			1e kw	2e kw berekend	3e kw berekend	t/m 3 kw
Bedrijf 1	13,5	12,1	7,7	8,9	16,6	11,1
Bedrijf 2	10,1	11,0	2,3	5,5	10,6	6,1
Bedrijf 3	7,3	6,5	4,1	1,0	3,3	2,8
Bedrijf 4	5,1	4,6	4,5	5,5	0,3	3,4

¹ Vier bedrijven met flinke variatie in aantal dagdoseringen in 2011 (DD/DJ/2011) zijn gekozen ter illustratie

steken in bewustwording en inzicht in deze problematiek door invoer van een bedrijfsgezondheidsplan en bedrijfsbehandelplan helpen om het antibioticaverbruik te verminderen. Dit blijkt ook uit deze studie waarin persoonlijke eigenschappen een belangrijke ingang vormen tot het niveau van gebruik. Echter, de beweegredenen achter het management van de koe tijdens de droogstand en de droogzetherapie vragen om meer verdieping. Waarom doen de veehouder en dierenarts wat zij doen? Ook bedrijfstoel om de veehouder te helpen bij zijn bedrijfsmanagement kunnen bijdragen aan een afnemend gebruik van antibiotica. Hierbij valt te denken aan precisie management rondom droogzetten en afkalven, aan de kalveropfok en ook aan toepassing van vaccinatie, alle nog openliggende gebieden voor ontwikkeling en praktijktoepassing.

CONCLUSIES

Hoger gebruik van antibiotica bij lager bedrijfscelgetal en hogere diergezondheidsstatus
Houding veehouder bepaalt mede antibioticagebruik

- relatie tot dierenarts belangrijk
- meer actiegericht bij hoger gebruik
- staat open voor opportuniteiten bij hoger gebruik

De "ondernemende" veehouder met een "succesvol" bedrijf moet aanpassen aan nieuwe realiteit